

NADIJA
MAHDŽURI

POLA ISTINE

Preveo
Nikola Pajvančić

Laguna

Naslov originala

Nadia Mahjouri

HALF TRUTH

Copyright © Nadia Mahjouri 2025

The moral rights of the author has been asserted.

All rights reserved.

Translation copyright © 2026 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Mojoj majci Džesi,
koja me je naučila da je „knjiga“
zapravo druga reč za ljubav.*

Iznad istine, sija svetlo.

Marokanska poslovica

O istini ne znam ništa. A ipak, ona živi u meni; u dužini
mojih kostiju, u krivi mojih leđa, u pitanjima na koja ne
umem da odgovorim. Živi u mojoj tamnoj i krvavoj utrobi,
punoj tečnosti, deteta i nade.

Postoji jedna Rumijeva priča: istina je bila ogledalo u
Božjoj ruci. Jednog dana je ispala i razbila se, i krhotine su
se rasule po čitavom svetu. Svaki čovek koji je pronašao
jednu krhotinu poverovao je da samo on poseduje istinu.
Ono što ovde sledi moja je svetlucava krhotina, a s njom i
tamna strana njene suprotnosti. Istina i laž. Sličnije su nego
što mislite – jer čak i sada često ne uspevam da ih razlikujem.
Ako ta razlika uopšte postoji.

U Marakešu pripovedači ne započinju sa „Nekada dav-
no...“, već sa otvorenim, opreznijim: „Bilo jednom, a možda
i nije...“ Tako, sigurna u svoju nesigurnost, počinjem.

PRVI DEO

OGLEDALO

1

Hobart
7. april 1999.

Moj grob je otvoren. Četrdeset dana stoji tako, spreman, čeka. Možda ću izbeći pad. Možda neću. Kada sve ovo prođe, hoće li neko meni uvezati kukove da mi se kosti stegnu? Nahraniti me supom? Napariti moju kožu, pomazati me biljem i uljem?

Duboko udišem dok se penjem na talas bola, stegnutih pesnica.

Saberi se. Ne šalim se, Zahra. Sad. Više. Nema. Šale.

I onda je gotovo.

Rušim se, ruke mi mlate po plastičnim ivicama bazenčića u dnevnoj sobi. Sa CD plejera na polici čuju se gregorijanski napevi monaha, a opori miris muskatne kadulje lebdi u vazduhu. Moj goli stomak izranja iz vode, nalik na planinu, na vulkan. Napolju se popodnevno svetlo širi kroz lišće oraha, koje je tek nedavno poprimilo rumene i žute jesenje nijanse. Spušta se tišina, a onda se razleže zvuk telefona i razbija moj kratkotrajni zen.

„Zdravo. Dobili ste Zahru i Džejkoba. Trenutno ne možemo da se javimo. Ostavite poruku i pozvaćemo vas.“ Moj glas zvuči čudno žustro.

„Zahra, ja sam.“ Iz glasa moje majke izbija strah. „Samo da čujem kako si. Hm, u svakom slučaju, mislim na tebe. Javi nam se kad budeš imala neke vesti.“

I opet se vraća. Stežem vilicu, sakupljam snagu. Surfujem na čudovišnom okeanu, crni virovi kovitlaju se poda mnom. Mogu samo da se trudim da ne potonem, da se opirem porivu da me proguta.

Drži se, Zahra. Drži se.

Džekob mi dodiruje ruku i šapuće: „Bravo.“ Čula mi iskre, njegov dodir je nepodnošljiv, dah odvratn. Šta je to, dođavola, jeo? Prisećam se. Kisele krastavce. Ali sad ne mogu da govorim. Ne sada, jer ne smem da izgubim ravnotežu. Drži se, Zahra. Drži se, drži se, drži se...

I gotovo je.

Iz mene izbija izmučen jecaj, osećam kako mi srce usporava.

Sikćem: „Nikad. Više. Jebene. Krastavce.“

Ali opet dolazi i odlazi, pa opet dolazi i odlazi sve dok talasi ne počnu neumoljivo da udaraju o moje telo, i više ne uspevam da izronim po vazduh. Prisećam se da kada više nema pauza, znači da je skoro gotovo. I zaista, posle deset minuta, nalazim se na sve četiri pored bazena.

„Vidiš? To je glavica tvoje bebe!“ Babica drži ogledalo između svojih nogu, a Džekob ispušta neki čudan zvuk, kao da nešto usisava. Ne znam je li strava ili divljenje.

„Stani. Ne mogu. Samo hoću da ovo prestane. Joj.“ Moje reči se završavaju u mlazu bljuvotine. Sa svakim grcajem, tečnost lije iz moje vagine, iz grudi mi kaplje, sline mi cure iz nosa; tečnost izbija iz svakog telesnog otvora. „Curim!“ Histerična sam, nemam vlast nad sobom. Sramotno smešna.

A onda guram, moje telo se širi preko sopstvenih granica, preko ivica sveta. Otvaram usta, i kao da su ga prizvali moji krici, glava mog sina dolazi na svet. I onda, još jednom, zemlja mog tela puca i ja sam majka. Jecam, slomljena, ushićena.

Tamni pramenovi slepljeni na mokroj, rumenoj glavi.
Zgužvana, staračka, vanzemaljska verzija mog lica zuri
u mene.

Počinjem da plačem.

Ličimo.

Nikada ranije nisam upoznala nekog ko liči na mene.

2

Klaudi Bej, ostrvo Bruni
1. maj 1999.

Teturam se na poslednjim zracima večernje svetlosti dok nosim naramak grubih cepanica. Dlanom ovlaš prelazim preko kesice od smeđe kože koja mi visi preko trenerke. Mirišem na znoj, uskiso mleko i onaj vlažni, tamni miris mrežastog uloška. Sama sam sebi odvratna. Iz kuće se čuje plač, nečujan za svakog sem za novopečenu majku. Moje ispucale bradavice probada bol kad mleko počinje da teče.

E jebiga. Opet je budan. Strašno je koliko me to ljuti.

U žurbi bacam drva pored kamina, pa trčim niz hodnik, usput uključujem kuvalo za čaj iako već znam da ću piti hladan. Iz grudi mi curi dok se saginjem nad kolevkom u kojoj moja beba urla.

Ružičast i flekav, nalik je na životinju: krhak, loman, a ipak nekako divalj, kao da ničim ne bih mogla da ga obuzdam. Znam da ga volim, ali sam i zapanjena tom zbrkanom mešavinom divljeg besa i neizdržive ljubavi. Živim zapljesnuta belom penom, neprekidno me udaraju talasi besa i bespomoćnosti. *Šta sam to uradila?*

Jesenji vetar zavija dok se diže sa okeana, a vrhovi prstiju su mi utrnuti dok ga podižem. Nosim ga u dnevnu sobu,

sedam na poderanu somotsku sofu i pokušavam da ga dojim, grčim se kad hvata moju povređenu bradavicu. Jaučem, i Džekob diže pogled sa stranice na kojoj crnim flomasterom škraba planove za baštu. Njegova razbarušena plava kosa je masna, podseća me na Kurta Kobejna. Pre nekoliko godina to bi mi bilo privlačno, ali sada mi deluje samo kao izbledela kopija, potrošeno.

„Je li sve u redu?“, pita.

Trepćem da potisnem suze. Kakvo kretensko pitanje. Naravno da ništa nije u redu.

Ništa, međutim, ne govorim. Nema svrhe. Ni njemu nije lako. Ima toliko posla.

„Dobro sam. Samo treba da se raspakujemo“, kažem osvrćući se. Kutije su na sve strane. Kao budale, okrenuli smo svoj život naglavačke i prošle nedelje se preselili iz stana u gradu u naš prvi pravi dom, baraku na kraju zemljanog puta s pogledom na vetroviti Južni okean. Sami, izolovani, s tromesečnom bebom. Nije ni čudo što sam slomljena.

„Da, važi. Sad ću da počnem.“ Džekob prosto ne vidi kaos oko nas, i apsolutno ga zaboje što ni on ni ja ne znamo gde nam je ona dobra džezva za kafu. „Šta misliš?“, pita pokazujući mi papir. Krugovi i linije predstavljaju njegovu viziju bašte. Maline, jabuke, koke. Leja s lekovitim biljem, krompir. I još koješta. Možda i koze? Ko će ga znati.

Sležem ramenima. „Izgleda okej. Valjda.“

Džekobov mozak juri od jedne do druge opsesije kao kuglica u fliperu; muzika, slikarstvo, čamci, psihodelici. Sada je glavna tema baštovanstvo. Pre nekoliko meseci završio je kurs o permakulturi i otad samo o tome razmišlja – o samodovoljnosti. Uglavnom zato što se sprema za kolaps civilizacije krajem godine, kada „milenijumski bag“ sve bude uništio. Naravno, kaže mi, a obrazi mu se rumene dok to

izgovara, tada će prehrambeni lanci propasti i svi ćemo morati da živimo na krompiru i blitvi ili nečemu trećem što on ovde planira da uzgaja. Srećna nova dvehiljadita.

Ponekad pomislim da on to i priželjkuje, samo da bi se ispostavilo kako je bio u pravu, da je bio pametniji od gomile. Da jedino želi da dokaže kako može da preživi ovde, bez ičega, samo on, njegova bašta i hidroponski zasad u šupi.

Ja, međutim, ne želim zauvek da ostanem ovde. Ispostavilo se da nisam ona hipi majka kakva sam zamišljala da ću biti kad sam prvi put ugledala ovu kuću, trudna i sanjiva. Naivna. Glupa.

Teško mi je da poverujem da se pre samo šest nedelja sunce poznog leta još širilo na nebu, da su poslednje maline visile na žbunu, gnjecave kajsije ležale ispod drveta u dvorištu naše iznajmljene kuće u gradu. Bila sam zategnuta, okrugla i puna, i s radošću sam čuvala komšijsku devojčicu. Mislila sam da se tako spremam za majčinstvo.

Verovali smo da je čuvanje dece proba, a zapravo je bila gluma. To sada znam. Mislili smo da je pozajmica deteta isto što i staranje o sopstvenom detetu, kao kad neki ljudi kažu da imati pse znači imati krznenu decu, samo zato što ih voliš i skupljaš njihova govna. To su, naravno, gluposti. Majčinstvo razara. Otme vam svet koji poznajete pa ga sjebe, iscedi, iskida tkanje vaše stvarnosti i ostavlja vas da se pitate: *Gde sam to ja, dođavola? I šta se, dođavola, upravo desilo?*

Sve mi se to sigurno vidi na licu, jer Džejkobovo čelo se nabralo, obrve mu se zabrinuto spajaju. „Što ne pozoveš Mel?“, kaže. Ponovo nekome prosleđuje moje emocije. Ne može da se nosi sa mnom.

Besno ga gledam, pa ukucavam njen broj na telefonu na zidu i uz nezadovoljan uzdah se rušim na sofu.

Zvoni samo jednom pre nego što se javi. „Ej“, mrmlja promuklo.

„Mamurna si?“

„Malčice.“ Smeje se. „Luda noć, jedva sam se oporavila. Šta ti radiš?“

„Isto što i uvek.“ Uzdišem, vadim mokar uložak iz brust-haltera i gledam usrane pelene koje se natapaju u kanti u uglu. Ona mi priča o bendu koji je gledala sinoć, o zgodnom dečku kojeg je poljubila na afteru, a meni obrazi bride. Pošto smo završile, osećam se gore nego pre. Imam dvadeset dve godine. Zašto sam ja ovde, zašto živim ovako? Ovo je bila greška. Nije trebalo da rodim ovo dete. San se raspada. Ja se raspadam.

A nije bilo slučajno. Želela sam ga. Moje telo je čeznulo za njim. Žudnja je bila snažan bol u mom mekom stomaku boje karamele, iako sam znala da ne bi trebalo, da bi trebalo da želim nešto bolje za sebe. Majka mi je govorila da mogu biti šta god poželim. Ali znala sam šta to znači. Nešto impresivno, nešto uspešno, nešto zanimljivije od pukog majčinstva. Doktorka ili profesorka, kao ona. Seme je ipak klijalo, iz meseca u mesec, pustilo je korenje, premrežilo mi telo, potpuno mi zaokupilo misli.

Srce mi se stezalo kada na ulici vidim stomak trudnice; kad sam u prodavnici polovne odeće našla žutu pletenu jaknicu sa dugmadi u obliku cvetića, morala sam da je kupim. Posramljena sam pružila novac sedokosoj ženi za kasom, a ona mi se nasmešila i rekla da sam izabrala divnu stvar.

Kad sam stigla kući, sakrila sam je duboko u ormaru, da niko ne vidi moju sramotnu, nesmotrenu želju.

Želela sam dete, porodicu, dom. Ali nisam znala, a sada znam. Suze mi naviru na oči. *Nisam znala.*

Potiskujem tu misao, prekrivam je optimizmom. Bar sam uspela da zatrudnim. Doktor mi je rekao da ću verovatno biti neplodna, pa je to doslovno bilo čudo.

Taj razgovor se desio nedugo pre nego što je seme pustilo korenje. Sedela sam na tvrdoj plastičnoj stolici u ordinaciji, u dugoj plavoj somotskoj suknji i kratkoj majici a bubuljice su još buktale na mojoj postadolescentskoj koži. Pokušavala sam da razumem svoje cikluse, pitala se da li je normalan bes koji osećam pred početak menstruacije. Instinktivno sam znala da nije, da sa mnom nešto suštinski nije u redu. Jednom mesečno bila sam razobručena, nisam imala vlast nad sobom. Plašila sam samu sebe, a onda, kad bih napokon prokrvarila, bes bi iscurio i obuzimao me je stid. Doktorka me je poslala na ultrazvuk karlice i dijagnostikovala mi policistične jajnike; to je česta pojava, rekla je, ništa strašno. Samo što kod nekih žena može izazvati neplodnost.

To je rekla onako uzgred, bilo je to samo nešto što je morala da spomene. Ništa strašno. Ali ta reč mi se zarila u grudi kao nož.

Neplodnost.

Nikada nisam znala šta želim da radim u životu, nikada nisam imala neku istinsku strast, nisam videla neku putanju, sem opšteg, često neodoljivog osećaja za pravdu, za ispravno i pogrešno. Uvek sam, međutim, potpuno jasno znala da želim da budem majka. Ili sam barem mislila da to želim.

Jer sada to jesam.

I užasna sam u tome.

Grlo mi se steže od kajanja i teško dišem.

Zovem mamu. Ona će biti savršena sagovornica – ona će me podsetiti koliko bi trebalo da sam zbog svega zahvalna. Mama je nepopravljivi optimista i nikada mi nije dozvoljavala samosažaljenje – u našem domu nikada nisu bili dozvoljeni negativnost, tuga ili kukumavčenje. Moja majka je oduvek tvrdila da moramo da mislimo pozitivno, da se fokusiramo na ono dobro u životu.

„Zdravo, dušo, kako si? Kako je moj divni unuk?“

„I dalje ne spava. Sisa čitavu noć. Crkla sam.“ Glas mi zvuči cmizdravo. Mrzim što sam pred njom nezrela i bedna. Očajna.

„Joj, baš mi je žao. Ali znaš, to zvuči sasvim normalno za zdravog mališana. Bar nemaš bolesnu bebu, kao Dženifer iz komšiluka. Njena beba urla po čitav dan, siroto dete. Ti baš imaš mnogo sreće što on nikada ne urla!“

„Da, u pravu si. Uvek je veseo.“ Saginjem se, ljubim mu paperjastu glavicu i grize me savest zbog žalopjki.

„Mnogo mi je žao što ne živim bliže. Da ga malo uzmem, da se naspavaš. Mada, bar vam je tamo divno. Kakav je pogled danas? Je li mnogo vetrovito? Još ne mogu da pove-
rujem da sa terase vidiš okean. Prosto neverovatno.“

U pravu je, naravno, ovde jeste prelepo, naročito u ranu zoru, dok se sivi oblaci valjaju nad ogromnim Južnim okeanom, hladni žućkasti pesak posut je algama i školjkama, a veliki talasi ga zapljusnu i prekriju i do stotinu metara. Nekoliko puta, dok su Džekob i Amir spavali, sišla sam nizbrdo do plaže, stazom kroz paprat, i posmatrala kako modro nebo boji magloviti okean iz srebrne u najtamniju plavu. Sama i bosonoga, hodala sam po mokrom pesku, udisala mirise trulih algi i morskih ptica, spoticala se o kamenje klizavo od rose i morske trave. Tamo, kraj mora, mogu da maštam kako ću se jednog dana možda probuditi i da će osećaj izmeštenosti nestati.

Pozdravljam se s mamom, predajem usnulo dete Džekobu i idem u kupatilo.

To mi je najdraža prostorija u kući. Zidovi su boje tamne krvi, a ogromna kada s lavljim šapama stoji kraj velikog prozora koji gleda na okean. Noćas je to ram za milion zvezda i tanki srp meseca.

Okrećem hladne srebrne slavine, svlačim prljavu, mlekom umrljanu odeću, okrećem glavu da ne vidim svoje telo.

Stomak mi se gadi. Ne bi trebalo da je to važno, ali jeste. Pre je bio gladak i zategnut, mekana kriva smeđe kože provirivala je između dubokog struka suknje i kratke crne majice. A sada, izbrazdan jarkim crvenim strijama, rascvetan po sredini, visi u dve ispumpane izborane vreće, razočaran i prazan.

Kao što sam i ja.

3

Marakeš
7. maj 1999.

Hatidža je posmatrala zlatne zidove oko sebe, plavi luk vrata, mračni salon sa tirkiznim divanom, vinovu lozu koju je davno posadila i koja se sada bujno i gusto širila preko gredica na kraju dvorišta. Pedeset godina je živela u ovom malom rijadu* unutar zidina medine Marakeša, pedeset godina otkako je stigla iz sela kao mlada nevesta, zapravo još dete. A sada će uskoro doći čas da ode. Gore na krovu visilo je poslednje oprano rublje, poslednji lonac kuskusa krčkao se na ringli u maloj, pločicama obloženoj kuhinji.

Leđa su je bolela; bol je u poslednje vreme retko prestajao, ali je još imala mnogo obaveza a samo pet dana da ih dovrši. Ne, nije ona radila teške poslove – za njih je bio zadužen njen sin Abdul Karim – ali otkako joj je muž umro, nije bilo nikoga drugog da razvrstava stvari. I tako je, ormar po ormar, prebirala po svom životu, po tim svakodnevnim sitnicama od kojih se sastojao.

* Tradicionalna marokanska kuća ili vila, sa dvorištem u sredini. (Prim. prev.)

S obe strane je imala gomilu stvari. Jedna za čuvanje, druga za bacanje. U gomili „za čuvanje“ našle su se rođendanska čestitka od komšinice Lejle, đачka knjižica njene najmlađe kćeri Nur iz završne godine gimnazije (opšti uspeh: vrlodobar) i neotvorena boca sirupa za kašalj koji možda još valja. Na gomili „za bacanje“: koverta sa natpisom „Radionica 1979“, rođendanska čestitka koju je zaboravila da pošalje i pismo na kome je mastilo toliko izbledelo da više nije znala od koga je.

Uzdahnula je. Bila je prestara da spakuje sve svoje stvari u kutije, da stvara red od razbacanih delova svog života. Možda greši što se seli posle toliko godina koje je proživela na jednom mestu? Ipak je nastavila, prebirala je po svakodnevnim stvarima, povremeno nailazila među njima na nešto posebno, što gotovo deluje kao da nije od ovog sveta.

Naravno, sve su to bile samo stvari. Poneke, međutim, osećala je Hatidža, čuvale su u sebi svoju prošlost, njenu prošlost. Te stvari, nekoliko posebnih predmeta iz gomile za čuvanje, odvajala je i stavljala u veliku kutiju od tujinog drveta na čijem je poklopcu boje čokolade bila urezana Fatimina ruka, sa zelenim kamenom na sredini dlana. Hatidža je znala da u toj kutiji čuva svoje najvažnije trenutke, ili bar pokušava, s obzirom na to koliko ih je lako izgubiti.

Otkako zna za sebe, umela je da primeti trenutke koje bi drugi prevideli. Klizavi i neuhvatljivi, oni su joj se prikradali, večito su dolazili i odlazili. U detinjstvu je pokušavala da ih zgrabi, da ih zarobi kao pticu u kavezu, zurila je netremice širom otvorenih zelenih očiju, zadržavala dah, spremna. Pet, četiri, tri, dva, jedan. Aha! Snažno bi trepnula.

Svaki put, međutim, čim bi otvorila oči, oni bi nestali. A bilo je i onih koji bi joj se prikrali, čije približavanje nije primetila, ali kada bi je jednom uhvatili, više nije mogla da

ih se oslobodi. Trenuci koji su delili njen život na pre i posle, koji su je pratili i izbijali iz sićušnih detalja – iz mirisa čilibara ili svetlosti letnjeg popodneva. Oni koji su joj nenajavljeno dolazili u snove, i na javi i u snu, i svaki put je uzdrмали jednako snažno kao prvi put.

Hatidža je znala da tu kutiju neće spakovati zajedno s ostalim stvarima kad jednom ode iz svog malog doma, iz topline i vreve Berima, u novi betonski dom, na tri sprata oko središnjeg dvorišta u Duar Dlamu, na obodu Marakeša. Umesto toga, nameravala je da je drži u krilu, da je nežno ljulja kao što je nekada ljuljala svako od svoje četvoro dece. Sada su to već bili odrasli ljudi, oženjeni i udati, i sami su imali decu. Osim možda Ahmeda. O njemu ništa nije znala.

Duar Dlam je bio novo naselje. Grad se širio u nekadašnju kamenitu pustoš na kojoj su nomadska plemena logorovala kad dođu da prodaju robu u tesnim gradskim sukovima. Hamid je oduvek sanjao o velikoj kući, gde bi se čitava porodica okupila za Bajram pod istim krovom, gde bi smeh odzvanjao između šarenih pločica. Hatidža se sećala tih davnih razgovora i prijalo joj je da zamišlja njegovu radost, da on zna kako je radionica u kojoj je radio pedeset godina, iako je prestala da proizvodi kanap koji je hranio i oblačio njihovu decu, ipak donela novac da ona stvori taj dom.

Hamidova radionica, samo dva metra široka, protezala se duž četrdeset tamnih metara unutar narandžastih zidina medine Marakeša. I zato, kada je čula da kralj namerava da otkupi zidine starog grada, znala je da će tako moći da sagrađi veliku kuću, porodičnu kuću. Otkupna cena bila je velikodušna, što joj je omogućilo da, uz pomoć Abdula Karima, naruči izgradnju doma u koji će se uskoro useliti, sama – dok se, inšalah, njen najstariji sin ne vrati, pa se svi okupe, kao što je sanjala sve ove godine.

Hatidža je otvorila kutiju od tuje i ponovo pogledala zbirku stvari koje je pronašla. Ogrlica koju joj je ostavila majka; glatki komadići ćilibara nanizani na kožnu traku; srebrni privrezak hirz s tri novčića izlizana od nošenja. U staru maramu njene sestre bile su umotane narukvica koju joj je Hamid dao kad se rodio Ahmed i poslednja fotografija na kojoj su Jusuf i Ahmed zajedno. U kutiji su bile i kopije dokumenata koje je koristila u potrazi za sinom, kao i isecci iz novina: jedan pažljivo savijen, drugi zgužvan, pre mnogo godina.

Polako, duboko dišući, ispravila je novinski papir, blago požuteo po ivicama. Srce joj se opet steglo, baš kao onog strašnog dana. Kada je shvatila da joj je sin otišao. Pažljivo je ispravila zgužvani papir, prstima prešla preko priče koju bi, više od svega na svetu, volela da iznova napiše.

4

Klaudi Bej, ostrvo Bruni
8. maj 1999.

Dan je hladan, jedan od onih vedrih i svežih dana koji zbunjaju posetioce, kad sunce snažno sija a mraz u vazduhu ujeda. Danas dolazi patronažna sestra.

„Da počnemo s papirologijom, može?“, pita, a njen izblajhani konjski rep poskakuje dok se saginje nad papirima u krilu.

U glavi mi damara od umora. Prvi put otkad smo se uselili, i to isključivo zbog dolaska patronažne sestre, kuća izgleda koliko-toliko pristojno – veš je složen, čajnik prijatno šumi na šporetu na drva. Privid domaće idile.

„Kako topao dom“, kaže ona, vadi hemijsku olovku i otvara plavu sveščicu s naslovom „Knjiga o zdravlju novorođenčeta“.

„Dakle, kako ste nazvali bebu?“ Gleda ga kako leži na ovčijoj koži na podu i veselo se rita debelim smeđim nožicama. Osmehuje se.

„Amir“, odgovaram.

„Izvinite, kako?“

„Amir – A-mir. A-M-I-R.“

„AMIR. Vrlo neobično.“ Popunjava formular nečitkim rukopisom. „A prezime? Abudi. Nije tatino?“

„Nije. Amir Abudi.“ Nosila sam ga u sebi, ja sam feministkinja. Dete nosi moje prezime.

„Kako zanimljivo ime! A odakle ste vi? Iz nekih egzotičnih krajeva, očigledno, sudeći po toj divnoj puti!“

Grizem jezik, osmeh mi je ukočen. To pitanje. Uvek to pitanje.

„Moj otac je iz Maroka. To je marokansko ime.“

„O, divno. Da li ste nekad bili tamo?“ Odmahujem glavom, a ona stiska usne. „Hm. Nema veze. Hajde sad da ga izmerimo, važi?“

Ne govorim joj da sam sina nazvala po jedinom Marokancu kog sam u životu srela. Ne zato što ga posebno cenim ili volim – jedva da sam ga poznavala – već zato što sam želela da moje dete ima neku vezu s tom zemljom, makar bila i površna, kao što je moja. Moj otac Ahmed u mom sećanju postoji samo kao senka, jedna od mnogih tema u mom detinjstvu o kojima nije bilo pitanja, a još manje odgovora.

Ipak nisam mogla da ignorišem njegovo prisustvo u mom životu; moje telo je nepogrešivo bilo obeleženo njegovom kožom, njegovim kostima. Nimalo ne ličim na svoju svetloputu, svetlokosu majku Megi. Njena sam jedinica, a sa dvanaest godina već sam bila visoka gotovo metar i osamdeset, sa kožom boje čokolade i sitnim kovrdžama, ni nalik na ljude koje sam sretala u tasmanijskom gradiću osamdesetih, gde su mi štandovi sa šminkom u lokalnoj apoteci govorili da boja kože postoji samo u rasponu od porcelanske do bež, s mogućim, veličanstvenim izuzetkom „preplanule“.

Moji prijatelji i porodica nisu videli boju, ali svi su videli preplanulost, pa sam postala „preplanula“.

„Ti baš imaš mnogo sreće“, govorile su mi svetlopute drugarice. „Tebi uopšte ne treba krema za sunčanje! Već imaš divan ten.“

Ali zbog tog „tena“ jedno pitanje me je pratilo pri svakom novom susretu. Naizgled bezazleno, ali je u svakom trenutku moglo da me odvoji od ostalih: „Odakle si?“ Još kao dete znala sam da je svaki iskren odgovor pogrešan. Nisu želeli da znaju gde sam rođena, gde sam odrasla, gde živim. Svaki od tih odgovora vodio bi do: „Ne, nego odakle si stvarno?“ Naučila sam da to pitanje znači: *Objasni svoju boju, svoju različitost. Objasni sebe.*

I tako sam otkrila „Maroko“. Ne mesto, ne kulturu, nego reč. Reč je bila čarobna lozinka – kad bih je izgovorila, ljudi bi zadovoljno klimnuli glavom. Postojalo je objašnjenje za moju put. Ja sam „odnekud“ i to je bilo dovoljno. Koga briga što nisam znala šta to zapravo znači?

Ali mene jeste bila briga. I tako, sa osamnaest godina, dok sam neuspešno studirala na prvoj godini u Melburnu, naišla sam na marokansku radnju koja se zvala *Kazba* i pitala sam vlasnika treba li mu radnica. Plata je bila nikakva, a Amir nije bio ni ljubazan ni darežljiv gazda, ali to je bio moj najbliži kontakt sa tom zemljom. Radnja je bila prepuna vezenih jastuka, ćilima, lampi i sjajnih kožnih papuča s perlicama. Obožavala sam te tkanine, složene rezbarije u drvetu, slatki zemljani miris ćilibarskog parfema.

U trenucima tišine, sama u prodavnici, dokono sam listala luksuzne monografije, upijala slike žena s jarkim perlama i složenim šarama od kane na rukama, tražila u njihovim licima odraz sopstvenog lica – kovrdže moje kose, obline mojih kukova, oblik mojih očiju.

I zato, kad je stigla moja klizava smeđa beba, nazvala sam je Amir, moj marokansko-australijski dečak. Podarila sam

mu jedino što sam imala iz kulture svojih predaka: svoje ime, svoju put, svoje lice.

U detinjstvu sam pitala majku o svom ocu, ali je odgovarala neodređeno, vrdala je. „Mama, zašto nikad ne viđam svog tatu? Onog iz Maroka?“

Nije mogla da me pogleda u oči, nešto bi joj se promenilo na licu, uzdahnula bi, jednom rukom je trljala čelo dok je govorila, umornim i tihim glasom.

„O, dušo, pa ne znam – to je teško objasniti“, počinjala bi. „Maroko je veoma daleko... ko zna zašto je on takav?“

Duboko bi uzdahnula i odmahнула glavom pre nego što bi me privukla u topao zagrljaj ili poljubila u obraz, i glas joj je postajao nežan, ali i nekako molećiv. „Ali, dušo, on nama i ne treba, zar ne? Ovde imamo sve što nam je potrebno. Imamo mnogo sreće! Vidi samo sve ovo – šta nam više treba?“

Pokazivala bi rukom moj bicikl, plišane medvediće, policu punu knjiga, a ja bih klimala glavom. Bila je u pravu. Imala sam sreće – šta je još moglo da mi treba? Mama me je volela i bila sam srećna u našoj maloj kući s baštom, na pola puta između prodavnice i osnovne škole. Trebalo je da budem zahvalna, da ne tražim više. Nisam želela da moja mama pomisli kako mi nije dovoljna, i tako sam, negde usput, prestala da zapitkujem.

Umesto toga, dok sam rasla, i dalje znatiželjna, pokušavala sam krišom da slušam priče koje bi ponekad iskrsele kad je mama sedela za prepunim stolom s prijateljima a crno vino joj razvezalo jezik. U tim pripitim, mutnim večerima nije me primećivala, i na njihova pitanja odgovarala je kako nikada nije na moja. Otvoreno, jasno, uz smeh.

Uz poslužavnike sa predjelima, saznala sam da je moj otac bio talentovan fudbaler.

Trebalo bi da vidite kako Zahra šutira loptu – stvarno je talentovana. To joj je sigurno u genima!

Uz miris pečene jagnjetine, sosa od nane i hrskanje pečelih krompira, saznala sam da je ona bila kratko u Maroku pre nego što sam se rodila.

„Pre toga sam radila doktorat u Londonu.“

Da je volela Maroko.

„Čudesna zemlja! Volela bih da sam mogla duže da ostanem, ali, znate, život ne pita.“

Nije to bilo mnogo, ali sam čvrsto grabila svaki delić priče o sebi, pokušavala sam da shvatim kako sam postala devojčica odavde, a trebalo je da budem odnekud drugde. Moja baka, Škotkinja iz porodice potomaka slobodnih doseljenika na Van Dimenovu zemlju (o kojima smo pričali) i osuđenika (o kojima nismo), otkrila mi je najviše. Volela me je silno, čitavim bićem; mada sam kasnije saznala da je, kad bi pričala o meni, govorila: „Sirota mala Zahra.“ Devojčica smeđe kože, dete samohrane majke. Bez oca. Nikada, međutim, nisam osećala njeno sažaljenje: za razliku od majčine ljubavi, koja je bila tiha i blaga, bakina ljubav je buktala. Glasna i bez pardona, ponekad sam je se stidela.

Čak ni sa njom nisam razgovarala o boji svoje kože. Uместo toga se pretvarala, škiljila u mene, preterano se trudila da vidi Škotkinju kako izbija iz mene. *Na ovom svetlu*, rekla bi, *kosa ti je malo crvenkasta, dušo*. Kao i svi ostali, volela me je tako što se pretvarala da ne vidi boju moje kože.

Ipak, u bakinoj kući bilo je i istina koje su šaputale s njenih polica za knjige. Tamo, u prašnjavim albumima, nalazili su se prozori u moju prećutanu prošlost: izbledele, mutne fotografije sa zaobljenim ivicama, nemarno zalepljene na beli, plastificirani karton. Na drugoj stranici jednog albuma našla sam sliku – ja kao beba na šarenom ćebencetu; on, s leđa,

samo krug crne kovrdžave kose. Na sledećoj stranici, visok, atletski građen muškarac u uzanoj majici i spuštenoj trenerci sa zavrnutim nogavicama drži za ruku malu devojčicu koja stoji na jednoj nozi, na sebi ima farmerke s tregerima preko žute bluzice, a smeđe kovrdžice tek počinju da joj niču na glavi. Ja. Dete sa svojim ocem.

U detinjstvu sam često sedela prekrštenih nogu na starom vunenom tepihu punom prašine, i vadila ispod folije svoju najdražu fotografiju: mamu i tatu na dan venčanja.

Na slici su njihova lica u krupnom planu. Mama na sebi ima jednostavnu belu haljinu dugih rukava, dugačku do zemlje, s visokim, čipkastim okovratnikom. Koža joj blista, sedefasta, usne su joj krvavocrvene, plava kosa kovrdžava, pada joj niz ramena, dok njegovo tamno lice i oči uokvirava savršen crni oreol.

Oboma oči iskre a osmeh moje majke nervozan je i uzdržan. Na poledini je baka plavom hemijskom napisala: *Megi i Ahmed na dan venčanja*. Kao dete sam pažljivo tražila nešto na toj slici. Sličnost? Povezanost? Tražila sam, ali sam nalazila samo prazno pitanje. Gde je nestao?

Amir je zaspao na svežem noćnom vazduhu, pa ga nosim, dok i dalje sisa, uz drvene stepenice do našeg kreveta. Ležem na bok, njegovo paperjasto teme je u pregibu moje ruke, moja bradavica mu je u ustima. Gledam kroz prozor i tonem u polusan, misli mi lutaju. Da li se i moja majka tako osećala: usamljeno, preplavljeno, uplašeno?

Džekobovi koraci odjekuju uz stepenice, hladan vazduh golica mi leđa dok on leže u krevet. Prekrivena pomrčinom, mislim na svog oca, stranca kraj moje majke dok me je dojila i mučila se tih prvih dana. Da li on oseća ono što

ja osećam dok držim bebu? Ispunjenost divljenjem, strahopoštovanjem i onom dubokom, razdirućom ljubavlju? Šta se to desilo da me zauvek napusti? Grudi me bole dok dugo potiskivana tuga počinje da niče iz zemlje mog tela. Volela bih da sam ga poznavala.

Amir se pomera. Prvi put sebi dozvoljavam da mi u mislima nastanu te reči.

Želim da pronađem svog oca.

Sama ta pomisao deluje zabranjeno, nemoguće. Nešto mi narasta u grudima dok mi se te reči vrte u glavi. Želim da pronađem svog oca.

Zastaje mi dah. Maroko. Želim da idem u Maroko. I tada, konačno, dok mi srce treperi, znam. To će se desiti. Idem u Maroko da pronađem svog oca. Sama ta ideja me opija. Zamišljam sebe na putu, kao kad sam s rancem putovala kroz Indiju, samo što ću sada na leđima nositi Amira. Dokazaću da me ovo dete ne može zaustaviti. Sada ionako ne mogu da radim – bolje da doživim pustolovinu nego da mi ovde dani prolaze tek tako.

Slažem kockice u glavi i shvatam da ako krenem odmah, mogla bih da ga sve vreme dojam – ne bih morala da brinem o zagađenoj vodi ili hrani koja mu možda ne prija. A ako pođem pre nego što počne da puze – sigurno će mi biti lakše da ga zaštitim od bolesti i zaraza? Uzbudila sam se pošto sam shvatila da je ovo prava prilika. Sledeći korak koji moram da preduzmem, i to što pre. Kroz umorne i obamrle vene kola mi nova živost i prvi put otkako se Amir rodio, tonem u dubok, spokojan san.

Sutradan razgovaram s Džekobom.

„Imam nešto ušteđevine, mislim da će biti dovoljno.“

„Ah, okej, strava“, kaže, dok odugovlači. Usitnio je očima i vidim da je zatečen. Nije to očekivao. Znam da mu treba

vremena da razmisli, toliko bar znam o njemu. Mada, ne očekujem da će me sprečiti – on se na kraju uvek pomiri sa mojim impulsivnim idejama. Samo mu treba vremena.

Kasnije tog popodneva, dok Amir spava, Džejkob savija svoje tanke, dugačke noge dok sedi na betonskom stepeniku iza kuće, smeđi šorc mu se zadiže i otkriva prugaste ožiljke na butinama. Imao je tešku mladost, a umesto suza kad mu je majka umrla, iz sebe je iskrvario bol, telo mu je zauvek obeleženo tim gubitkom. Jednom, kad smo se tek upoznali, ljubila sam svaki ožiljak, milovala ih, silno sam želela da ispunim njegovu prazninu svojom ljubavlju, ali me je on samo odgurnuo i ušao u mene. Mislim da je još nekako prazan. To nam je zajedničko.

Mota džoint tankim prstima. Ja duvam u čaj i naslanjam se u pletenoj stolici odakle se pruža pogled na šikaru iza kuće.

„Kapiram“, kaže, „stvarno kapiram. I ja bih ga tražio da sam na tvom mestu. Možda ti je to poslednja prilika. Mislim, ko zna šta će da se desi.“ Prelazi jezikom po ivici džointa. „I ima smisla da odeš pre nego što mali počne da puzi na sve strane.“ Zastaje. „Ali, dušo, ja moram da pripremim ovu baštu. Znaš i sama, zemlji treba vremena...“ Utihnuo je, a meni se vilica steže. Bojim se da će pokušati da me spreči. „Nego prosto, znaš, stiže dvehiljadita. Moramo da budemo spremni.“

„Ako ti ne želiš da ideš, u redu je. Ti sredi baštu, a ja ću povesti Amira. Vratićemo se za mesec dana, najviše mesec i po. Mogu ja to. Sve će biti u redu.“ Ne znam zašto, ali verujem u to što govorim. Moram ovo da uradim i ne smeta mi da idem sama. Nisam ni očekivala da će Džejkob poći sa mnom, ali nadam se da me neće sprečiti da povedem Amira.

Klima glavom. „Znam da ćeš moći, mala. Možeš ti sve.“

Ne znam je li iskren ili zajedljiv, ali se osmehuje dok pripaljuje džoint i povlači dim tako da se vrh žari. „Idi. Ja

ću da čuvam kuću. Mada, nedostajaće mi mali davež, znaš. I ti, naravno.“

Uzletela sam od same pomisli na beg, ali Džekob zuri u daljinu, nabranog čela, zamišljen. Nešto tiho pevuši, ali ne mogu da razaberem šta. Tek pošto sam se vratila u kuhinju, prepoznajem da je to *Beds are Burning* od *Midnajt ojla*.

Tog vikenda vozimo tri sata do kuće u kojoj sam odrasla, gde mama i dalje živi. Već je mrak kad stignemo i prolazimo kroz lukove od isprepletene glicinije, sa rukama punim opreme za bebu.

Kasnije sedimo oko stola od huonskog bora u trpezariji, ispred dubokih crnih činija s fetučinima od pečuraka, dok nam mamina prijateljica Dženi sipa šardone, a guste sede šiške padaju joj preko lica. Amir je u maminom krilu i ona sija od radosti dok joj on daruje svoj osmeh, pokušava da uhvati njene dugačke srebrne minduše a ona se smeje i zabacuje dugačku plavu kosu.

„Dakle“, počinjem oprezno, „imam nešto da vam kažem.“

Mamino lice se koči, pa gleda u Dženi, koja jedva primetno diže obrvu.

„Nije ništa strašno!“, smejem se. „Nisam opet trudna. Samo sam rešila da idem na put, s Amirom. U Maroko. Džekob će ostati ovde, da pripremi baštu.“

Zadržavam dah dok čekam njenu reakciju. Puna sam nade, ali je ovo neistražena teritorija. Nas dve imamo jedno nepisano pravilo – ne spominjemo mog oca, a samim tim ni Maroko. Ali mama i ja delimo ljubav prema putovanjima, i uvek je očekivala da putujem s Amirom, kao što je ona putovala sa mnom.

„Uf.“ Duboko udiše i usiljeno se osmehuje. „To je... uzbudljivo.“ Pomera se u stolici i otpija dugačak gutljaj vina.

„Sama s Amirom. Ali zašto baš u Maroko? I zašto sad? Misliš da ćeš se snaći? Ma naravno da hoćeš. U redu je, normalno je da želiš da odeš tamo“, brzo odgovara sama sebi s onim svojim osobenim optimizmom.

Dženine usne se krive i klima glavom, a obrve joj se upitno dižu.

„Kad si mislila da kreneš?“

„Negde u avgustu. Mislim da mi prosto treba promena, a oduvek sam želela da odem tamo, pa sam pomislila: zašto da ne? Ionako nemam šta drugo da radim. Ako pođem pošto primi vaccine, pre nego što krene s kašicama i puzanjem, to će biti pravo vreme. A takođe, još će moći da putuje besplatno“, odgovaram. „Mislila sam da ostanem mesec i po, da na miru prebrodimo vremensku razliku i slično.“

„Oh, pa to zvuči kao dobra ideja“, kaže mama, ali mi je po njenom glasu jasno da nije sigurna. „Mada, daleko je.“

„Jeste“, slažem se. Tišina. „Sećaš li se gde su tatini živeli, mama? Kad si ti bila tamo?“

Ona hitro pogleda u Dženi, spušta vinsku čašu na sto, uzdiše pa se okreće ka meni, odmahujući glavom. „O, Zahra, to je bilo mnogo davno. Nisam sigurna.“

„Mama, znaćice mi sve čega se setiš. Oni su iz Marakeša, zar ne? Gde su živeli u Marakešu?“

„Da, živeli su u Marakešu, u starom gradu. Četvrt se zvala nešto kao Berima ili Berimer? Ne znam – verovatno se to sada sve promenilo. Ne možemo znati da li tamo još ima nekoga.“

„Berima – Berimer.“ Zapisujem to u stari notes koji sam izvadila iz torbe za pelene. „Sećaš li se još nečega? Ulice? Broja?“ Pritiskam je i vidim da joj je neprijatno, da žmirka i da se mršti.

„Ulica se zvala *Rue* nešto. Zitun ili Zituna? Samo znam da sam tako govorila taksistima.“ Počinje da trlja čelo. „To